

férfi vagy nő népének életét is, sőt saját egyéni életét is költészet átlényegítve élte át. Így kisgyermek korától fogva Mária is. Nem csoda hát, hogy életének legdrámaibb eseményeit költészetként élte át és mondta el.

De maga Jézus is jócskán élt a költészet eszközeivel. Arra a kérdésre: ki az Atya?, milyen az Atya?, nem elvont teológiai meghatározásokkal élt, hanem költői hasonlatokkal: olyan, mint a tékozló fiú Atyja, mint a Pásztor, aki elhagyja a 99 juhót, hogy megkeresse az egyetlen elcsámborgót. Mint a szolgák Gazdája, aki irgalmasan elengedi adósságukat, de társaik viszonylatában tőlük is megköveteli ugyanezt. És Jézusnak ezek az „egyperces novellái” a világirodalom legnagyobb remekművei.

A mai ember látványosan boldogtalan és ezt a boldogtalanságát a *hiányokkal* indokolja: hiányzanak az anyagi javak, hogy igényeinek megfelelően éljen, hiányzanak a célok, ami felé törekedjék, hiányzik a hűséges élettárs, barát, hiányzik az élet biztonsága. Ezt mind felsorolja. Csak egyről feledkezik meg: *hiányzik életéből a költészet!* Verset nem olvas, sőt megveti, mint valami fölösleges, hülye hobbyt. Élete teljesen prózai, lapos küszködés vagy céltalan élvezet-habzsolás. Pedig a költészet sok mindent tud: ha egyre jobban beleéli magát az ember, föltáruznak a titkai: hogy a költészetet nemcsak élvezni lehet, de mélyen átélni is, sőt vele saját életét is költészet alakítani: széppé, hasznossá, szeretetet adóvá, szeretetre méltóvá. És így az élet egyre jobban ünneppé válik, még a hétköznapiak is. Erre szolgált szép példával az ókori zsidóság jámbor élete és Mária poétia.

EDITH STEIN

Gyermekkorom ünnepei

Otthonunk életének kiemelkedő eseményei voltak – a családi ünnepek mellett – a zsidó vallás nagy ünnepnapjai; a *peszach*, ami nagyjából a keresztény húsvétal esik egybe, az *újév* és az *engesztelés ünnepe* (szeptemberben vagy októberben, aszerint, hogy fedi egymást a zsidó naptár a gregoriánnal).

A legtöbb keresztény nem tudja, hogy a „kovásztalan kenyér ünnepe” Izrael fiai egyiptomi kivonulásának emlékét őrzi, és hogy ezt ma is úgy ünneplik a zsidók, ahogy azt Jézus Urunk ünnepelte a tanítványaival, amikor a legméltóságosabb Oltárszentséget alapította és tőlük búcsút vett. Bár Jeruzsálem pusztulása óta nem ölnek húsvéti bárányt, a ház ura az előírt imák után ma is kiosztja a kovásztalan kenyeret és a keserű füveket, amik a száműzetés keservére emlékeztetnek, megáldja a bort, és felolvassa az Egyiptomból való szabadulás történetét. A zsidók a lelkeségükre jellemző kemény következetességgel alakították ki ünnepi szokásaikat: egy teljes héten át nincs a házban sem kenyér, sem más kovászos étel. Az ilyenkor szokásos kovásztalan kenyeret, a pászkát, szigorú előírások szerint a rabbinátus felügyelete mellett készítik. Ehhez a *széder-este* előtt nem szabad hozzányúlni. Az ünnepi készülődés napján minden ételt, ami kovással készült, eltávolítanak a házból, a legkisebb kenyérmorzsa is összesöprik és elégetik. Sőt, a raktárba vagy a pincébe visznek minden főzőedényt, és helyettük olyan edényeket vesznek elő, amiket csak egyszer használnak egy évben; ezeket alaposan meg kell tisztítani. Sok dolga van ilyenkor a háziasszonyoknak. Örülnek is, amikor végre eljön az este és megkezdődik az ünnep. (A zsidó ünnepek az előestén kezdődnek, az első csillag megjelenésekor.)

Mi, gyerekek természetesen mindig nagyon örültünk a hétköznapok sorát megszakító ünnepeknek, örvendezve üdvözlöttük az egy éve nem látott fazekakat, lábasokat, és előre örültünk a finom ételeknek is, amiket akkortájt enni lehetett. (Ez a hét végül is nagyon hosszúnak tűnt: ünnep volt megint az is, amikor újra a rég nélkülözött vajás kenyér került az asztalra.) Örültünk a sok imával kísért ünnepi fogások mellett eltöltött estéknél. Nekem ilyenkor különleges szerepem volt. A széder-este liturgiája szerint a legfiatalabb gyermek feladata kérdéseket feltenni: miért különbözik ez az este oly sok vonatkozásban a többitől. Erre aztán a ház ura válaszol, elmagyarázza az egyes szokások értelmét. Később, amikor már „felvilágosult” lettem, örültem, hogy kisebb unokatestvéreim átvették a szerepemet. Egyáltalán, az ünnep hangulatán sokat rontott, hogy csak anyám és a kisebb gyerekek vettek részt benne igaz áhitattal. A testvérek, akik megboldogult apám helyett az imát mondani tartoztak, sokkal kevesebb méltósággal végezték a szertartást.

Még a peszachnál is rangosabb az újév és az engesztelés ünnepe. Az újévet két napig ünneplik. Ez is az előző estén kezdődik, ünnepi lakomával. A ház asszonya erre az alkalomra (mint máskor is a szabbatra) finom fehér kenyeret: *barcheszt* süt; de míg máskor hosszúkás fonatokba fonják meghatározott módon, újévkor kerek alakúra formázzák. Ezt a kenyeret főképpen a hús mellé eszik. Az étkezés elején megszegik és szétosztják az asztalnál ülők között. Az elosztás sorrendjét az életkor szabja meg. Mielőtt megizlelik, áldást mondanak: „Dicsértéssel, örökkévaló Istenünk, a világ Királya a földért és az élelemért!” Ezen az estén méz is szokott lenni az asztalon, és az első szőlőt is ilyenkor ettük. Anyám újév előtt sose vett szőlőt. A kávézáshoz már előre nagy mennyiségű finom kalácsot sütöttek. Az újév imarendje nem olyan hosszú, mint a széder-estéké; már ami az otthoni ünneplést illeti. A zsinagógában mindkét ünnep előestéjén nagy istentisztelet van. A zsidóságnak fejlett a liturgiája: meghatározott imaidők a hétköznapokra, a nagy ünnepekre pedig olyan istentiszteleti rend, ami a nap nagy részét kitölti. (Ebből a liturgiából, ami zsoltárokból és az Írások felolvasásából áll, fejlődött ki a keresztény egyház liturgiája.) Anyám nem szokott részt venni az előesti nyilvános istentiszteleteken, hanem otthon, magában imádkozta végig áhitattal az előírt imákat az imakönyvből, miután a meghatározott órában meggyújtotta az ünnep kezdetét jelző gyertyákat a hosszú ezüst gyertyatartókon.

Reggel viszont elment a zsinagógába (gyalog, mert ünnepnapon nem szabad járművet igénybe venni; ünnep alkalmával tilos a munka: másoktól sem várhatunk el munkát), és csak ebédre jött vissza. Mi, gyerekek nem tarthattunk vele, délben viszont érte mentünk. Olyankor a legszebb ruhánkat, cipőnket viseltük a többi gyerekkel együtt, akik szintén ünneplőbe öltözve várták szüleiket. A nagy ünnepeken iskolába sem mentünk. Számomra az ünnep legnagyobb gyönyörűségei közé tartozott, hogy akkor korlátlan ideig olvashattam; erre az alkalomra már jó előre elláttuk magunkat könyvekkel.

A legnagyobb zsidó ünnep az engesztelés napja: valaha ezen a napon a főpap belépett a Szentek Szentjébe, és engesztelő áldozatot mutatott be magáért és a népért, miután a nép minden vétkével megterhelt „bűnbakot” kikergették a pusztába. Manapság ez már nem így történik. De ma is imával és böjttel ünnepelnek, és aki csak egy kicsit is ad zsidó voltára, az elmegy a „templomba” ezen a napon. Bár egyébként egyáltalán nem vettem meg az ünnepi csemegéket, ezen a napon az volt nagyon vonzó a számomra, hogy 24 óráig nem vettünk magunkhoz egy falat ételt, egy korty italt sem; ezt az ünnepet jobban szerettem a többi ünnepnél. Az előző estén már napvilágnál meg kellett vacsorázni, mert az első csillag megjelentével megkezdődött az istentisztelet a zsinagógában. Erre nemcsak anyám ment el, hanem nagyobb nővéreim is elkísérték, sőt a bátyáim is becsületbeli kötelességüknek tartották, hogy ott legyenek. A gyönyörű régi dallamok ezen az estén még a más vallásúakat is odacsalo-

gatják. Másnap anyám későbbben kelt a szokottnál (rendesen 1/2 6-kor kelt), de még mindig korábban a többieknél. Aztán ágytól ágyig járva mindüktől gyengéd búcsút vett, mert egész napra elvonult a zsinagógába. Mi a lehető legtovább maradtunk az ágyban (ilyenkor megengedett volt az ágyban olvasás), Frieda nővérünk pedig egyáltalán nem kelt fel, mert másképp nem tudta volna elviselni a böjtöt. A halotti ünnepre mi, kicsik is elmentünk a zsinagógába; ezt anyám – apám emlékezete végett – megkívánta. Odahaza is két nagy, vastag, fehér gyertya égett éjjel-nappal halottaink emlékére. Este aztán rendszerint egyik bátyám hozta haza anyámat. Nagy öröm volt mindig, amikor megint együtt volt a család és mindenki jól átvészelte a napot. A böjti előírások a fiúkra nézve 13. betöltött életévtől érvényesek, a lányoknál ez a korhatár a 12. év. (Keleten a felnőtté érés hamarabb bekövetkezik.) Én nagyon szerettem volna lelkiismeretesen betartani az előírt böjtöt, de tizenkét évesen még olyan törékeny alkatú voltam, hogy csak délig engedtek éhgyomorral lennem. Tizenhárom éves koromtól kezdve aztán mindig kitartottam a böjtben, és ez alól közülünk soha senki nem mentette fel magát, még akkor sem, amikor már nem vallottuk anyánk hitét, és házon kívül nem tartottuk meg a rituális előírásokat.

Számomra az engesztelés napjának még személyes jelentősége is volt: akkor születtem. Anyám a későbbiekben is mindig ezt az ünnepet tekintette születésnapomnak, még ha az ajándékozás és a jókívánságok október 12-re maradtak is. (Ő maga is a zsidó naptár szerint ülte meg a születésnapját – sátoros ünnepen –, de gyermekei esetében már nem tartotta magát ehhez a szokáshoz.) Ez a véletlen egybeesés a születésem és az engesztelés ünnepe között nagy jelentőségű volt anyám számára. Bizonyára leginkább ez a tény indította különös gyengédségre irántam, legkisebbje iránt.

Nováky Éva fordítása

KALÁSZ ISTVÁN

Két ünnep

Soha nem gondolta volna, hogy pontosan húsz évvel később megismétlődik ugyanaz a helyzet, ugyanaz a szánalmas és szomorú helyzet, ami miatt gyerekként sírni szeretett volna, és amely húsz évvel később újra sírásra kényszerítette, de akkor már nem tudott. Tízéves volt. Közeledett a karácsony, az apja valahol külföldön volt, és pontosan emlékszik, ahogy éjjel felébredt a telefon furcsa csöngésére; mezítláb szaladt át a sötét nappaliba, felemelte a kagylót, és meghallotta az apja hangját. Valami lakásból hívta őket, nevetés hallatszott a halkán zúgó vonalban, ő csak állt, és erősen a fülére szorította a kagylót. Az apja valami elmaradt tárgyalásról magyarázott, nem jöhet még, mondta, de szentestére feltétlenül hazarepül, ő csak állt mozdulatlanul, és azt hajtogatta, hogy jól van, jól van, jól van. Várunk. Anyjának reggel mondta meg, hogy éjjel beszélt az apjával, a konyhában álltak, az anyja csak bólintott, nem kérdezett semmit, nem érdekelt az egész. Előző nap veszett össze a főnökével, az iskola igazgatójával, aki verte a gyerekeket, és nem engedte, hogy betlehemet játsszanak a folyosón. Az anyjának fáj a feje, kiabált az igazgatóval; a férfi csak állt, és nem mondott semmit. Az anyja még azon az estén belázasodott, sápadtan feküdt az ágy-